

შესაძლებელია კი ეკლესიის გარეთ ცხოვნება?

დავით ნებიერიძე*

გამოხსნის შესახებ სწავლება ყოველი რელიგიის ფუნდამენტს წარმოადგენს. გამოხსნა ან სხვაგვარად ცხოვნება, შეიძლება განიმარტოს, როგორც მილმიერი (ტრანსცენდენტური) სიკეთე მიწიერი ადამიანისთვის. თითოეული რელიგია სთავაზობს საკუთარ მიმდევრებს ამ სიკეთეს და ამასთანვე მისი მოპოვების გზებს. შეიძლება, რომ ყველა რელიგია ფლობდეს ცხოვნების გზას? არსებობს კი ერთდროულად ცხოვნების მრავალი გზა? თითოეულ რელიგიაში ცხოვნების ცნება ერთი და იგივენაირად გაიგება? როდესაც ერთი რელიგია აცხადებს, რომ სწორედ ის ფლობს ჭეშმარიტ გზას ცხოვნებისაკენ, მაშინ სხვა რელიგიები რა გზებს გვთავაზობენ? ამ შეკითხვებზე პასუხები შეიძლება მოვიძიოთ რელიგიების თეოლოგიაში. რელიგიების თეოლოგია გამოხსნის საკითხთან დაკავშირებით გვთავაზობს სამ თეორიას, რომლებიც მიღებულია სხვადასხვა რელიგიების მიერ. აღსანიშნავია, რომ სამივე ეს თეორია შემუშავებულია და ემყარება ქრისტიანულ სწავლებას და მათი მხარდამჭერნი სხვადასხვა ქრისტიანული კონფესიის წარმომადგენელნი არიან. ეს თეორიებია: ექსკლუზივიზმი (exclusivismus), ინკლუზივიზმი (inklusionismus) და პლურალიზმი (pluralismus).¹ მათ შესახებ ცალ-ცალკე ვისაუბრებთ; და მართლაც არსებობს კი ეკლესიის გარეთ ცხოვნება? ამ შეკითხვაზე შეიძლება რამდენიმე პასუხის გაერთიანებით გავცეთ პასუხი.

ექსკლუზივიზმი, როგორც ეს სახელიდანაც ჩანს, მიიჩნევს, რომ ჭეშმარიტება ექსკლუზიურად ეკუთვნის მხოლოდ ერთ რელიგიას. შესაბამისად, ის რელიგია, რომელიც ფლობს სრულ ჭეშმა-

* თეოლოგიის მაგისტრი, nobodato@gmail.com, ORCID: 0009-0005-9726-5252.

¹ Kuypers W., Une approche interreligieuse de l'adage, Hors de l'Église, pas de salut, 2, <https://www.academia.edu/42659897/Une_approche_interreligieux_de_ladage_Hors_de_lEglise_pas_de_salut> [10.12.2024].

რიტებას, სწორედ მას ძალუძს, რომ ადამიანი დააყენოს ცხოვნების გზაზე. ექსკლუზივიზმის თეორიის მხარდამჭერებად ძირითადად ფუნდამენტალისტური შეხედულებების ადამიანები გვევლინებიან (თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ყველა ფუნდამენტალისტი, ექსკლუზივიზმის თეორიის მომხრეა).² ქრისტიანული ექსკლუზივიზმის თეორიის თანახმად, ერთადერთი მაცხოვრებელი რელიგია არის ქრისტიანობა. სხვა რელიგიების მიმდევრების გამოსხნაც შესაძლებელია, მხოლოდ მაშინ თუ ისინი აღიარებენ ქრისტიანული რელიგიის ჭეშმარიტებას და შეუერთდებიან მას.

ექსკლუზივიზმის თანახმად, ადამიანის გამოსხნის აუცილებელი წინაპირობა გახლავთ ნათლობა.³ ამგვარად, ადამიანთა ის ნაწილი ვინც არ მოინათლება წმინდა სამების სახელით, გამორიცხულია, რომ ცხონდეს. ამავე თეორიის თანახმად, მამა ლმერთთან კავშირი და ცხოვნების მოპოვება შესაძლებელია მხოლოდ იესო ქრისტეს მეშვეობით.⁴ ყოველივე ამის გარანტს კი ეკლესია წარმოადგენს. იმისთვის, რომ ადამიანი ცხონდეს, აუცილებელია, რომ ის იყოს ეკლესიის წევრი. ამიტომაც, პირველივე საუკუნეებიდან მოყოლებული ეკლესიის დატოვება და რწმენის უარყოფა თავისთავად ნიშნავდა ცხოვნების შესაძლებლობის დაკარგვას.

ექსკლუზივიზმის თეორიის კიდევ ერთ დასაყრდენს წარმოადგენს წმინდა **კვიპრიანე კართაგენელის** სწავლება ეკლესიის გარეთ ცხოვნების არ არსებობის შესახებ („salus extra Ecclesiam

² ფუნდამენტალიზმი არის მიმდინარეობა, რომელიც ყოველთვის შიშის თვალთაშენიანებით უყურებს ყოველივე განსხვავებულს და საპირისპიროს. ქრისტიანული ფუნდამენტალიზმის მიხედვით სხვა რელიგიები გაიგება, როგორც ჭეშმარიტების წინააღმდეგ მებრძოლი რელიგიები. იხ., Μητροπολιτης Κρητης Κυριλλος (Κατερέλος), *Χριστιανισμός και Θρησκείες*, Αθήνα, 2021, 57-58.

³ „ნადით და მოიშონაფეთ ყველა ხალხი, მონათლეთ ისინი მამისა და ძისა და სულიწმინდის სახელით. ასწავლეთ მათ ყოველივეს დაცვა, რაც მე გამცნეთ“ მათ. 18, 19-20. იხ. ასევე: „ჭეშმარიტად, ჭეშმარიტად გეუბნები შენ: ვინც არ დაიბადება წყლისა და სულისაგან, ვერ შევა ღმრთის სასუფეველში“ იოან. 3, 5.

⁴ „მე ვარ გზა, ჭეშმარიტება და სიცოცხლე; ვერავინ მივა მამაჩემთან, თუ არა ჩემს მიერ“. იოან. 14, 6; იხ. ასევე: „სხვის მიერ არვისგანაა ხსნა და არც კაცთათვის მიცემული სხვა სახელია ცის ქვეშ, ვისი წყალობითაც ვიხსნიდით თავს“, საქმ. მოციქ. 4,12.

non est“).⁵ წმინდა მამა ეკლესიიდან მოკვეთას მიიჩნევდა უმძიმეს ცოდვად, რომელიც ადამიანს მიუძღვის წარწყმედისკენ: „ვინც მოიკვეთება ეკლესიიდან შეეკვრება მეძავს და განეშორება ქრისტეს. ვინც დატოვებს ქრისტეს ეკლესიას ვერ მიიღებს ქრისტესგან საზღაურს. ასეთი ადამიანი ხდება უცხო, მტერი, მკრეხელი. არ შეიძლება ვინმეს ღმერთი მამად ეკუთვნოდეს, თუ მისთვის ეკლესია არ არის დედა. თუ ვინმეს შეეძლო გადარჩენა ნოეს კიდობნის გარეთ ასევე შეძლებენ ისინი გადარჩენას ეკლესიის გარეთაც...“.⁶ ამავე აზრს იზიარებდა ცნობილი საეკლესიო მწერალი **ორიგენე**, რომელიც ეკლესიას წარმოადგენდა, როგორც მოსამზადებელ სახლს, რომელშიც მკვიდრობენ მორწმუნენი და რომლის გარეთ (ანუ ეკლესიის გარეთ) არავის ძალუძს, რომ ცხოვნება მოიპოვოს.⁷ კვიპრიანეს და ორიგენეს ეს პოზიცია მრავალი საუკუნის განმავლობაში დომინირებდა როგორც აღმოსავლეთის ისე დასავლეთის ეკლესიაში. აღსანიშნავია, რომ რომის ეკლესიამ კვიპრიანესული სწავლება სინოდალურად დაამტკიცა 1442 წლის ფლორენციის კრებაზე.⁸ აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ფლორენციის კრების ეს გადაწყვეტილება არ გაიზიარა ვატიკანის მეორე კრებამ.⁹

ქრისტიანული ექსკლუზივიზმის თეორიას იზიარებს, მე-20 საუკუნის ცნობილი თეოლოგი **კარლ ბარტი (1886-1968)**. აღსანიშ-

⁵ წმ. კვიპრიანე კართაგენელი, Epistola ad Jubaianum, de haereticis Baptizandis, XXI, PL 3, 1123B.

⁶ Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος (Κατερέλος), Χριστιανισμός και Θρησκείες, Αθήνα, 2021, 60-61.

⁷ ორიგენე, Homélies sur Josué, Sources Chrétiennes 71, Paris, 1960, 143 : “hors de cette maison, c'est-à-dire hors de l'Église, personne n'est pas sauvé”.

⁸ ფლორენციის კრებამ განაჩინა: „წმინდა რომის ეკლესიას მყარად სწამს, აღიარებს და ქადაგებს, რომ ნებისმიერი ადამიანი, ვინც იმყოფება ეკლესიის გარეთ, არა მხოლოდ ურწმუნო, არამედ იუდეველი და მწვანეებელი და სქიზმატი, კი არ შეიძლება საუკუნო ცხოვრების მოპოვებას, არამედ შთავარდებთან საუკუნო ცეცხლში, რომელიც განმზადებულია ეშმაკისთვის და მისი ანგელოზებისთვის, თუ სიკვდილამდე არ განდებიან ეკლესიის წევრები.“ იხ., Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος (Κατερέλος), Χριστιανισμός και Θρησκείες, Αθήνα, 2021, 61.

⁹ იხ., *Lumen gentium* (დოგმატური კონსტიტუცია ეკლესიის შესახებ), ვატიკანის II კრება, ლ. ალექსიდის თარგმანი, თბილისი 2006, 73-124.

ნავია ის გარემოება, რომ მისი თეოლოგიური საფუძვლები შორს დგას ფუნდამენტალური იდეებისგან. კარლ ბარტი მიიჩნევდა, რომ ყველა რელიგია გამოხატავს ადამიანურ მცდელობებს, რომ მიუახლოვდეს ღმერთს და ადამიანი მიიყვანოს გამოსხნამდე. მაგრამ, ყველა ეს მცდელობა არის პრობლემატური. ადამიანი ცხოვრობს ილუზიაში და ჰგონია, რომ მარტოს შეუძლია მიუახლოვდეს ღმერთს. ამგვარი რამ ობიექტურად შეუძლებელია. ადამიანს არ შეუძლია მიუახლოვდეს ღმერთს, თუ თავად ღმერთი არ მიუახლოვდება ადამიანს. ღმერთი გაცხადდება სამყაროში იესო ქრისტეს მიერ. ამიტომაც, ყველა რელიგია არის ცრუ და არ აქვთ არანაირი კავშირი ჭეშმარიტებასთან. მხოლოდ მაშინ შეუძლია ადამიანს ეზიაროს ჭეშმარიტებას და გამოსხნას, თუ მოახერხებს და შეიცნობს ღმერთს იესო ქრისტეს მეშვეობით. ყველა სხვა რელიგია არის ადამიანური ურწმუნოების გამოხატულება. მიუხედავად ამისა, მას არ მიაჩნია, რომ რელიგიები ერთმანეთს ეწინააღმდეგებიან ან ერთი რელიგია სხვა რომელიმეზე მეტია. არამედ, კარლ ბარტისთვის ერთმანეთს უპირისპირდებიან საღმრთო გამოცხადება და ადამიანთა მიერ შექმნილი რელიგიები. იესო ქრისტეს მიერ გაცხადებული ჭეშმარიტება უპირისპირდება სხვა რელიგიების მიერ წარმოდგენილ ცრუ სწავლებებს.¹⁰

ექსკლუზივიზმის თეორიასთან დაკავშირებით შეიძლება გამოვყოთ ორი თეოლოგიური და ერთიც არათეოლოგიური პრობლემა რომელიც ართულებს ამ თეორიის მიღებას. პირველი, ქრისტიანობის მიხედვით ყველა რელიგია არ არის ცრუ, ეს ჩანს თავად ძველი და ახალი აღთქმიდან. ქრისტიანობა არის რელიგია, რომელმაც საკუთარი ჭეშმარიტება დააშენა სხვა რელიგიის წმინდა ტექსტებზე. შესაბამისად, ქრისტიანობას არ შეუძლია, რომ ამტკიცოს ებრაელთა რელიგიის არაჭეშმარიტება. ამასთანავე, ძველი აღთქმის ეპოქაში ცხოვრობდნენ მართლებიც. ამგვარად,

¹⁰ იხ., Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος (Κατερέλος), Χριστιανισμός και Θρησκείες, Αθήνα, 2021, 62 და შესაბამისი ბიბლიოგრაფია კარლ ბარტის თეოლოგიასთან დაკავშირებით.

ქრისტეს მოსვლამდე არსებობდნენ სხვადასხვა ჭეშმარიტების მარცვლები. მეორე, ექსკლუზივიზმის თეორია წინააღმდეგობაში მოდის საღმრთო ნებასთან, რომელსაც სურს მთელი სამყაროს გამოხსნა. ექსკლუზივიზმის თეორია ასევე ეწინააღმდეგება სულიწმინდის ენერჯიას, რომელიც მოიცავს მთლიანად სამყაროს. ღმერთს „ნებავს, რომ ყველა კაცი გადარჩეს და ეზიაროს ჭეშმარიტების შემეცნებას.“¹¹ და ბოლოს, არათეოლოგიური არგუმენტი, რომელიც გამოხატავს თანამედროვე ეპოქის სულს. ამ არგუმენტის თანახმად თანამედროვე სამყაროში, ადამიანები ცდილობენ მიუხედავად განსხვავებებისა დაუახლოვდნენ ერთმანეთს და შექმნან უფრო მეტად პლურალისტური გარემო. ამიტომაც, განსხვავებულის მიღება უფრო მეტად მნიშვნელოვანია, ვიდრე მისი გარიყვა. ამგვარად, ექსკლუზივიზმის თეორია თანამედროვე სამყაროსთვის მიუღებელია.

ინკლუზივიზმის მიხედვით, მხოლოდ ერთი რელიგია შეიძლება ფლობდეს ჭეშმარიტებას, სხვა დანარჩენი რელიგიები ამ ჭეშმარიტების მცირე ნაწილები არიან. ქრისტიანული ინკლუზივიზმის თეორიის თანახმად, მხოლოდ ქრისტიანობა არის ჭეშმარიტი რელიგია, ხოლო სხვა დანარჩენი ჭეშმარიტნი არიან იმდენად რამდენადაც ისინი იზიარებენ ქრისტიანული რელიგიის აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას. აღსანიშნავია, რომ ექსკლუზივიზმისგან განსხვავებით, რომელიც შეიძლება დახასიათდეს, როგორც ეკლესიოცენტრული, ინკლუზივიზმის თეორია არის ქრისტოცენტრული. ინკლუზივიზმის თანახმად არ აქვს მნიშვნელობა ადამიანი ეკუთვნის თუ არა ხილულ ეკლესიას, არამედ მნიშვნელობა აქვს ადამიანის კავშირს ქრისტესთან და იმ ჭეშმარიტებასთან, რომელსაც იგი ფლობს. ქრისტე არის ერთადერთი ჭეშმარიტება, რომელიც მცირედი თუ დიდი რაოდენობით გვხვდება სხვადასხვა რელიგიებში. ქრისტეს განხილვა არ შეიძლება სხვა რელიგიის დამაარსებლების გვერდით. იესო ქრისტე არის ღმერთი და კაცი, სრული

¹¹ | ტიმ. 2, 4.

ღმრთეება და სრული კაცება, ამიტომაც არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება, რომ იგი დავაყენოთ, რომელიმე სხვა რელიგიის ფუძემდებელთან ერთად.¹²

ინკლუზივიზმის მთავარ დასაყრდენს წარმოადგენს წმინდა იუსტინე მოწამის და ფილოსოფოსის სწავლება „სპერმატული ლოგოსის“ (σπερματικός λόγος) შესახებ. პირველ და მეორე აპოლოგიაში იუსტინე საუბრობს ლოგოსზე, სამების მეორე პიროვნებაზე, რომელიც ჩვენთვის განკაცდა. ლოგოსის შესახებ გარკვეული ჭეშმარიტების მარცვლები ფარულად არსებობს ყოველ ადამიანში. ამიტომაც იუსტინეს თეოლოგიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ბერძნულ ფილოსოფიას, სადაც არსებობდა სწორედ ეს „სპერმატული ლოგოსები.“ ისინი შეიძლება ითქვას, რომ ქრისტიანები იყვნენ ქრისტეს მოსვლამდე. ამის მაგალითად იუსტინე იმონებს სოკრატეს და მის ფილოსოფიას. სოკრატეს ფილოსოფიაში შესაძლებელია საღვთო ჭეშმარიტებების მოძიება. იგი შეიძლება დახასიათდეს, როგორც სახარების წინარე პერიოდის ჭეშმარიტებები.¹³ ინკლუზივიზმის მნიშვნელოვან არგუმენტს წარმოადგენს ასევე სწავლება ეკლესიის შესახებ. ინკლუზივიზმის თანახმად ეკლესია „ინყება მართალი აბელიდან“. ეკლესია არ შექმნილა პირველი ქრისტიანების მიერ, რომლებიც მონათლენ სულთმოფენობის დღეს, არამედ მისი საწყისი გახლავთ მართალი აბელის ეპოქა, ხოლო ამ ეკლესიის წევრი იყო ყველა ის მართალი, ვინც ქრისტემდე ცხოვრობდა. ეკლესია არა მხოლოდ გეოგრაფიულად მოიცავს მსოფლიოს არამედ გააჩნია უდიდესი დროითი დიპაზონი. იგივე აზრს ავითარებს ნეტარი ავგუსტინე: „ეკლესია არ ინყება ქრისტეთი, არამედ პირველქმნილი ადამიანებით“. შეიძლება ითქვას, რომ ინკლუზივიზმის თანახმად, ღმერთის ნება, რომ ყველა გამოიხსნას არ შეიძლება მოექცეს გარკვეულ საზღვრებში.

¹² Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος (Κατερέλος), Χριστιανισμός και Θρησκείες, Αθήνα, 2021, 66.

¹³ იუსტინე ფილოსოფოსი, Α' και Β' Απολογία (I და II აპოლოგია), ΕΠΕ 77, Θεσσαλονίκη, 1985, 73-197, 199-229.

ინკლუზივიზმის ერთ-ერთ მთავარ წარმომადგენლად შეიძლება დავასახელოთ მე-20 საუკუნის ცნობილი თეოლოგი **კარლ რანერი (1904-1984)**. კარლ რანერი საკუთარი სწავლებით „ანონიმი ქრისტიანების“ შესახებ ცდილობს აჩვენოს, რომ ქრისტეს მიმდევრები, ქრისტეს გაცნობის გარეშე შეიძლება იყვნენ სხვა რელიგიებშიც. ადამიანებს შეიძლება საერთოდ არ ჰქონდეთ გაგონილი იესო ქრისტე და არ იცნობდნენ მას, მაგრამ სინამდვილეში იმყოფებოდნენ მისი (ქრისტეს) მადლის ქვეშ. ეს მათ შესაძლებლობას აძლევს, რომ მოისმინონ ღვთის სიტყვის სწავლება და მიიღონ იგი. „ანონიმი ქრისტიანების“ შესახებ სწავლებით პირველად გახდა შესაძლებელი დადებითად შეფასებულიყო სხვადასხვა რელიგიები, ისე რომ არ მომხდარიყო ქრისტიანობის ჭეშმარიტების რელატივიზაცია. კარლ რანერის მიერ სხვა რელიგიების დადებითად შეფასებამ გამოძახილი პოვა ვატიკანის მეორე კრებაზეც, რომელმაც ასევე დადებითად შეაფასა სხვა რელიგიები.¹⁴

ინკლუზივიზმის თეორიის მთავარ პრობლემად სახელდება ქრისტიანული რელიგიის უპირატესობა სხვა რელიგიებზე. ინკლუზივიზმის თეორიის მიხედვით ქრისტე არ ეწინააღმდეგება სხვა რელიგიებს, არამედ „ბატონობს“ უპირატესია სხვა რელიგიებზე. ინკლუზივიზმის თეორიის თანახმად ქრისტიანობა არის პირველხარისხოვანი რელიგია ხოლო სხვა დანარჩენი მეორეხარისხოვანი. მიუხედავად ყოველივე ამისა, ინკლუზივიზმი აღია-

¹⁴ იხ. *Unitatis Redintegratio* (დეკრეტი ეკუმენიზმის შესახებ): „ჩვენგან გამოიწვეულ ძმათა შორისაც სრულდება ქრისტიანული რელიგიის მრავალი წმინდა ქმედება. მათი მეშვეობით უდაოდ შეიძლება, ცალკეული ეკლესიისა თუ საკრებულოსთვის დამახასიათებელ გარემოებათა შესაბამისად, აღმოცენდეს მადლის ცხოვრება. უნდა ითქვას, რომ მათი მეშვეობით იხსნება გზა გამოსნის ზიარებისკენ (*in salutis communionem*). ამიტომაც, თუმცა ვფიქრობთ, რომ ეკლესიებსა და გამოიწვეულ საკრებულოებს გარკვეული ნაკლი აქვს, მათ მაინც გააჩნია მნიშვნელობა და ღირებულება გამოსნის საიდუმლოებაში. მართლაც, ქრისტეს სული არ არის წინააღმდეგი, რომ ისინი როგორც გამოსნის საშუალებები გამოიყენოს...“. ვატიკანის II კრება, ლ. ალექსიდის თარგმანი, თბილისი, 2006, 137.

დავით ნებიერიძე

რებს, რომ სხვა რელიგიებიც ფლობენ გარკვეულ ჭეშმარიტებას, რომელიც დაფარულია ამ რელიგიებში იქამდე სანამ ის არ გაცხადდება ქრისტიანული ჭეშმარიტებით.

პლურალიზმის თეორია კი ცდილობს, რომ ყველა რელიგია ერთ სიბრტყეზე განიხილოს და არ წარმოაჩინოს რომელიმე რელიგია სხვაზე უპირატესად. რელიგიური პლურალიზმის იდეა ჩამოყალიბდა თავდაპირველად ჩრდილოეთ ამერიკაში და შემდეგ გავრცელდა ევროპაში. პლურალიზმი გამოჩნდა როგორც ალტერნატიული გზა ინკლუზივიზმის და ექსკლუზივიზმის თეორიებს შორის. პლურალისტური თეორიის მიხედვით არ არსებობს მხოლოდ ერთი ჭეშმარიტი რელიგია, არამედ თანადროულად შესაძლებელია არსებობდეს რამდენიმე ჭეშმარიტი რელიგია. რელიგიური პლურალიზმის ფუძემდებლებად მიიჩნევიან ისტორიკოსი და რელიგიათმცოდნე **ვილფრედ კანტველ სმიტი (Wilfred Cantwell Smith)** და თეოლოგები **ჯონ ჰიკი (John Hick)** და **პოლ კნიტა (Paul Knitter)**.¹⁵

ჯონ ჰიკის თანახმად, პლურალიზმი წარმოადგენს ქრისტიანობის თვითშეგნებას და ამასთანავე შეიძლება დახასიათდეს, როგორც კოპერნიკული რევოლუცია თეოლოგიაში.¹⁶ თუ წინა ორი თეორია შეიძლება დახასიათდეს როგორც ეკლესიოცენტრული და ქრისტოცენტრული, პლურალიზმს შეიძლება ეწოდოს ღმერთოცენტრული თეორია. რადგან პლურალიზმში, ყველა რელიგია გამოხატავს ერთი ღმერთის ჭეშმარიტებას. არცერთ რელიგიას არ შეუძლია დაამტკიცოს, რომ საკუთარი გამოცდილება, რომელსაც ფლობს მიღმიერი (ტრანსცედენტური) რეალობის შესახებ, წარმოადგენს ჭეშმარიტს და სხვა დანარჩენი რელიგიის გამოცდილებები არის ცრუ. თითოეული რელიგია ღმერთის შესახებ

¹⁵ Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος (Κατερέλος), Χριστιανισμός και Θρησκείες, Αθήνα, 2021, 78.

¹⁶ Hick J., God and the Universe of Faiths, in: Essays in the Philosophy of Religion, London, 1988, 120-132.

ჭეშმარიტებას აღიქვამს და გამოთქვამს საკუთარი საზოგადოებრივი თუ კულტურული კუთვნილების მიხედვით. სხვადასხვა საზოგადოებაში და კულტურაში ლოგიკურია, რომ ღმერთის ცნება გაგებულ და განმარტებულ იქნეს განსხვავებულად. პლურალიზმის ფუძემდებლები ამას ამგვარად განმარტავენ: სხვადასხვა წყალში მთვარე ჩანს განსხვავებულად, თუმცა მთვარე ყოველთვის ერთია. სხვაგვარად ჩანს იგი აღელვებულ ზღვაში, სხვაგვარად მშვიდ ტბაში და სხვაგვარად მდინარეში. თუმცა ყველა წყალში მოჩანს ყოველთვის ერთი მთვარე და ამასთანავე ვერცერთი მდგომარეობა ვერ ასახავს მთვარეს ისეთს, როგორც ის სინამდვილეშია. როგორც მთვარე წარმოჩნდება სხვადასხვაგვარად სხვადასხვა წყალში, ასევეა ღმერთის გაგებაც სხვადასხვა რელიგიებში. სხვაგვარად გაიგება ღმერთი ინდუიზმში, მუსულმანობაში და ქრისტიანობაში. თუ მონოთეისტური რელიგიებისთვის ღმერთი არის პიროვნული, აღმოსავლურ რელიგიებში ღმერთი არის უპიროვნო როგორც მიღმიერი რეალობა. პლურალიზმის თეორიის წარმომადგენლებისთვის ყველა შემთხვევაში საქმე ეხება ერთსა და იმავე მიღმიერ რეალობას. ამიტომაც ჯონ ჰიკი, იმისთვის რომ მისი თეორია მისაღები გახდეს როგორც მონოთეისტური ისე აღმოსავლური რელიგიებისთვის გვთავაზობს, რომ მიღმიერი რეალობა არ გამოიხატოს ტერმინით – ღმერთი, არამედ მის ნაცვლად გამოყენებულ იქნეს ტერმინი „the real“ (სინამდვილე).¹⁷ პლურალიზმის თეორიისთვის ამ სიტყვას საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან იგი არც პიროვნებას გამოხატავს და არც არა-პიროვნებას. როგორც არ უნდა იქნეს გაგებული მიღმიერი რეალობა, “the real” არის მისი გამოხატვა სხვადასხვა რელიგიებში. ეს “Real” თავისთავად არის გაუცნობიერებელი და არსობრივად შეუცნობელი. შესაბამისად არცერთ რელიგიას არ შეუძლია ამტკიცოს,

¹⁷ Hick J., *An Interpretation of Religion, Human Responses to the Transcendent*, London, 1989, 5.

დავით ნებიერიძე

რომ მხოლოდ ის ფლობს ღმერთის ჭეშმარიტ გამოცდილებას. არცერთ რელიგიას არ აქვს უფლება სხვას დაუწუნოს გამოცდილება ღმერთის შესახებ და გამოთქვას პრეტენზია, რომ მხოლოდ ის ფლობს სრულ ჭეშმარიტებას ღმერთის გამოცდილების შესახებ. ამგვარად, არცერთ რელიგიას და არცერთ ადამიანს არ შესწევს ძალა სინამდვილეში გამოთქვას რა არის ტრანსცენდენტური რეალობა.¹⁸ როგორ გამოცდილებასაც ფლობს ესა თუ ის რელიგია ღმერთის შესახებ ისეთივე იქნება მისი სწავლება ცხოვნების შესახებ და სწორედ ამ გამოცდილების შესაბამისად წაუძღვება ის ადამიანს ცხოვნების გზისკენ.

რელიგიური პლურალიზმის თეორიამ თავისთავად მრავალი შეკითხვა წარმოშვა და მისი მიღება მრავალ სირთულესთან არის დაკავშირებული. პირველ მიზეზად შეიძლება დასახელდეს ქრისტოლოგიური სწავლება.¹⁹ ქრისტოლოგიური სწავლების მიხედვით იესო ქრისტე გახლავთ სრული ღმერთი და სრული კაცი, ერთადერთი შუამავალი ღმერთსა და ადამიანებს შორის, რომელმაც საკუთარი სიცოცხლე განირა, რომ ადამიანთათვის მიენიჭებინა ცხოვნების შესაძლებლობა. პლურალიზმში კი ყოველივე ეს გაიგება, როგორც გამოხნის მინიჭება მხოლოდ ქრისტიანებისათვის. ქრისტეს მსგავსი მხსნელები არსებობდნენ სხვადასხვა რელიგიებში. ამგვარად რელიგიური პლურალიზმის მიხედვით ქრისტე არის ერთ-ერთი მხსნელი მრავალ სხვა მხსნელს შორის. ლოგიკურად ისმება კითხვა შესაძლებელია, რომ ეკლესიამ მიიღოს ამგვარი სწავლება ქრისტეს შესახებ? ასევე შესაძლებელია რომ ქმნილებებმა (სხვა რელიგიის ფუძემდებლებმა) ხსნა მიანიჭონ ქმნილებებს (იგულისხმება ადამიანები)?

ადამიანის ცხოვნების ან არ ცხოვნების საკითხი მხოლოდ ღმერთის პრეროგატივაა. მაგრამ, თითქმის ყველა რელიგია სთა-

¹⁸ Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος (Κατερέλος), Χριστιανισμός και Θρησκείες, Αθήνα, 2021, 82.

¹⁹ იქვე, 87.

ვაზობს საკუთარ მიმდევარს იმქვეყნიურ სიკეთეს. რელიგიების თეოლოგიის ისტორიაში სწორედ ეს სამი თეორია ჩამოყალიბდა, რომლებიც რელიგიაში არსებული ჭეშმარიტების გარდა ეხებიან ცხონების საკითხს, რადგან ცხონების შესახებ სწავლება მნიშვნელოვანია თითქმის ყველა რელიგიისთვის. თუ ამ თეორიებს განვიხილავთ ნეიტრალური პოზიციიდან შესაძლოა უპირატესობა მივანიჭოთ ნებისმიერს სამი თეორიიდან, როგორც ჭეშმარიტების ისე ცხონების საკითხში. თუმცა მათი თეოლოგიური ანალიზი მიგვიყვანს სხვადასხვა შედეგებამდე. სამივე თეორიის ანალიზის შემდეგ შეიძლება გამოითქვას მოსაზრება, რომ ეკლესია არის ნამდვილად ერთ-ერთი გზა ცხონებისკენ, მაგრამ არა ერთადერთი, რადგან ღმერთს მრავალი სხვა გზა აქვს ადამიანთა გამოსახსნელად.

IS SALVATION POSSIBLE OUTSIDE THE CHURCH?

Davit Nebieridze*

Exclusivism, inclusivism, and pluralism are three widely recognized theories in the field of the theology of religions, exploring different perspectives on truth and salvation across various religious beliefs. Discussions around these theories can lead to diverse conclusions. However, it is essential to bear in mind that the ultimate decision regarding the redemption or non-redemption of individuals rests solely within the jurisdiction of God. Human beings can only engage in speculative contemplation on this matter.

These theories essentially emerge from human conjecture based on the teachings of Holy Scripture. Through careful analysis and deliberation of these theories, one can argue that the Church represents the authentic path guiding individuals towards salvation. Nevertheless, it is plausible that God may have numerous other ways and methods of granting salvation to individuals.

Keywords: Exclusivism; Cyprian of Carthage; Karl Barth; inclusivism; Justin the Philosopher; Karl Rahner; Pluralism; John Hick.

* MA in Theology, nebodato@gmail.com, ORCID: 0009-0005-9726-5252.